Gönül Gözü

Ö. Tuğrul İnançer Efendim, *Gönül Gözü* adlı sohbetlerimizde, sizlerin gönlümüzde olduğunuzu, bizim de sizlerin gönlünüzde olduğumuzu bilerek, sizlerle beraber, bazen söze ihtiyaç olmadan sohbet edeceğiz. Çünkü gönül gözüyle anlaşmak için, her zaman söz lâzım değildir. Sayın hocam, hep gönül dedik, gönül kavramı üzerinde neler düşünmemiz lâzım, gönülden ne anlamamız lâzım, bu hususta lütfeder misiniz?

Kenan Gürsoy Estağfirullah efendim, sizin huzurunuzda bunlardan ne kadar bahsedebilirim onu da bilmiyorum ama...

İnançer Estağfirullah.

Gürsoy Kendi garip ve âciz ilmim çerçevesinde müsaade ederseniz birkaç şey söyleyeyim. Evvelâ 'sohbet' buyurdunuz. Hattâ muhabbet de diyebiliriz.

İnançer Muhabbetten sohbet hâsıl oluyor zâten.

Gürsoy Evet. Kendi kültürümüzün en güzel kavramlarından iki tanesi. Aynı mânâya da gelebiliyor bazen. Fakat bunların içinde daha da güzeli, gönül. Tercüme etmeye kalksak Batı dillerinde gönül kavramına tam bir karşılık bulamıyoruz. Yürek ve kalp

kavramlarına hattâ belki zor da olsa "dilşâd olacak"taki dil kavramına karşılık bulabiliriz. Ama gönül kavramına, bulmak kolay değil. Hâlbuki bizim medeniyetimiz âdetâ bir gönül medeniyeti. Gönülle yaşanan, gönülle kavranan, gönülle götürülen, gönülle kucaklanan bir medeniyet. Hattâ bizim insanımızı anlamak, gönlüyle ve gönülden anlamakla alâkalı. Bir gün dünyayı kucaklayacak olsak -silahla, ekonomiyle, hukukla belki ama- herhâlde daha fazla gönülle kucaklar, kavrar, kendimize mal ederiz diye düşünüyorum. Bir gönül medeniyeti var her şeyimizin temelinde. Bilmiyorum siz de aynı kanâatte misiniz efendim?

İnançer Mutlaka efendim. Yani gönül, buyurduğunuz gibi, Batı'da kavram olarak yer almadığı için kelimeleşmemiş. Gönül öyle bir şey ki hakaret maksadıyla yanına "alçak" kelimesini koysak, "alçak gönüllü" oluyor; yükseliyor. Gönül bir türlü aşağılara inmiyor. Gönül çok yüce bir kavram. Alçak kelimesiyle bile yükselebilen bir kavram. Ve Yunusumuz ne güzel söylüyor: "Çalap, gönüle baktı / Gönül Çalab'ın tahtı".

Gürsoy Çok güzel.

İnançer Bir başka mutasavvıf, tabiî gönül söz konusu olunca tasavvufsuz söz söylemek mümkün değil.

Gürsoy O halde medeniyetimizin temelinde ona hayat veren ana damar da belki tasavvuf. Gönülü hatırlarken tasavvufu hatırlamamak mümkün değil.

İnançer Mümkün değil. Birbirinin uzantıları, ayrı zuhuratları ama mutlaka fazla da gönül şımarıklığına gidilmemesi, kayıttan kurtulunmaması için tasavvuf kayıtsızlık gibi bir kayıt getirmiş. Bunlar çok ince kavramlar, belki bir sohbette anlatılması mümkün olmayan kavramlar. Meselâ şehit kelimesinin de Batı dillerinde karşılığı yok diye biliyorum. Siz aynı zamanda pek çok Batı diline de âşinasınız, biliyorsunuz.

Gürsoy Estağfirullah.

İnançer Ama vatan ya da herhangi bir yüksek mefhum için canını veren değil şehitin tam karşılığı. Bir tek sebebi var, teknik tâbiriyle: ilâ-yı kelimetullah. Bu sebebin dışında canını verenlerin bir kısmı görev kurbanı. Ama görev kurbanı başka, şehit başka...

Gürsoy Onlar da muhakkak çok aziz bir mertebeye sahipler.

İnançer Âmennâ. Ama şehit kelimesinin karşılığı başka bir kavram. Yani, bunu şunun için arz etmeye çalışacağım. Yine gönüle geleceğiz. Bazı kavramlar olmadığı için o kavramların ifâdesi olan kelimeler de yok, Batı dillerinde.

Gürsoy Çok doğru.

İnançer Gönül sadece bize mahsus bir şey. Biz derken, belki bütün Doğu düşüncesi. Ama bu Doğu düşüncesinin içinde bunu sistemleştiren, organize eden, kurumlaştıran sadece Türkler. Bizim bütün kurumlarımız, özellikle tasavvuf kurumlarımızın hepsinin zemini de tavanı da gönül. Ve çok muğlâk ve belki yüksek ifâdelerden, lalettayin sokak ifâdelerine kadar gönül anlatılmış. Müsaadenizle iki misâl arz edeyim.

Gürsoy Lütfedersiniz efendim.

İnançer "Mekânlardan münezzehtir senin zât-ı şerîfin / Nedir bu kalb-i viranımda mihmân olduğun cânâ." Bir kalp gönül karşılığı. Bu kadar yüksek bir ifâdenin yanı sıra, bir sokak ifâdesi gibi, "Gönül gönüldür, olsa da göğsünde bir kahpenin / Onu yıkan, gitmesin tavâfına Kâbe'nin" Bir gönül...

Gürsoy Gönül kırmanın ne kadar da...

İnançer Bir gönül imareti, bütün ibâdetlerden daha hayırlı kabul ediliyor. "Bir gönül yıktı isen, Hakk'a eylediğin secde değil." İbâdet zâten görev. O mükellefiyetin edâsı ile gönül yapma birbirine karıştırılmaması lâzım gelen kavramlar. Gönül hep ihyâ edilecek, hep okşanacak... Okşanmaya lâyık olan bir kavram. Ve onun mahalli olarak da kalp sembolize edilmiş. Yani, bizim devletimizin riyaset (başkanlık) makamı, Çankaya Köşkü.

Vilâyetimizin başkanlık makamı Bâb-ı âli binası. Ama Vali Bey'in ille orada oturması şart değil. Ama Vali Bey'i görmek isteyen Bab-ı âli'ye gidiyor. Cumhurbaşkanı'yla bir işi olan Çankaya'ya gidiyor. Ama Sayın Cumhurbaşkanı Amerika'da ya da başka bir yerde olabilir. Gönülü ziyaret etmek isteyen de kalbe gidiyor. Elbette kalp, dört odalı bir kan pompası, et parçası değil. Gönlün makamı orada.

Gürsoy Gönül devletinde bu mânâ, çok daha derin ve ulvî bir mertebeye yükseliyor. Belki gönül devletindeyiz efendim. Yani eğer böyle düşünür, bu makamları da ona göre birbirinin üstüne koyarsak, bu inancın içinde olduğumuzda âdetâ bir gönül devletinin insanları oluyoruz.

İnançer Öyle ise, ah o gaflet gözlüğü ve gaflet pamuğu... Bunları yeterince bize anlatmıyor. O gaflet pamuğunu ve gözlüğünü besleyen de nefsaniyet, benlik, enâniyet, egoizm. Ne kadar çok ismi var değil mi efendim? Bakın gönülün başka ismi yok. Ne kadar kıymetli! Ama benliğin, egoizmin ne kadar çok ismi var. Demek ki daha çok sözü ediliyor. Kıymeti nedretinde mi acaba gönül sahipliliğinin? Bunların katî kavramlar olarak söylenmesi mümkün olmasa bile, sohbetimize iştirâk eden okurlarımızın acabalarına ve bu acabaların sonucunda da bazı araştırmalar yapmalarına sebep olabilirsek galiba gönüllerini yapmış oluyoruz.

Gürsoy Galiba sohbetimize arkadaşlarımızın, okurlarımızın iştirâki, ancak gönülleriyle olacak ve burada bir derinleşme ve zenginleşme olacak. Hem gönül kıranın ibâdetinin âdetâ kabul edilmeyecek durumda olduğunu telkin ediyor bize eski şâirler, hem de dervişe "gönülsüz olmak gerek" diyor.

İnançer Evet.

Gürsoy Yani o ikisi arasında da çok hoş bir münasebet var.

İnançer Efendim oradaki gönülsüz olmak, gönlü kırılmama.

Gürsoy Derviş gönülsüz gerek.

İnançer Evet, gönül kırılmamalı.

Gürsoy İncitmemek, fakat aynı zamanda incinmemek.

İnançer Evet. Ama pek zormuş.

Gürsoy Pek zor.

İnançer Hattâ incitmemek kolaymış, incinmemek zormuş. Çünkü incitmemek bir davranış biçimi. Nezaketle, incelikle, karşımızdakinin gönlünü kırmamaya gayret ederek bir davranış biçimi ortaya koyabiliyoruz. Ama yine o gönül fermân dinlemiyor. "Kırılma" diye fermân veriyoruz gönlümüze; ama kırılıveriyor.

Gürsoy Demek ki onunla imtihan oluyor.

İnançer Kırılacağım diye karar verirsek kırılıyor. Çünkü irâde gönüle söz geçiremiyor. Biz 'gönül fermân dinlemez'i hep başkasının fermânını, özellikle padişahın temsil ettiği devlet fermânını gönül dinlemez, diye anlıyoruz. Sadece ondan ibâret değil malumâlîniz. İradenin, aklın verdiği fermânı da dinlemiyor gönül. İrâdî, aklî olarak yanlış bir muhabbet: "Filancayı sevmeyeceksin, sevmen yanlış." Tamam, bunu akıl böyle söylüyor. Gönül, "severim" diyor. "Fermân dinlemem" diyor. Dolayısıyla incinmemek de fermân dinlememeye girdiği için herhâlde, tâlimle elde edilebilecek bir yükseklik ama incinmemek zor.

Gürsoy Bunları benim de fikren kabul etmem çok kolay oluyor da, tatbikatı fikrin çok ötesinde, son derece güç. Kırılmamak, incinmemek... Galiba önemli olan gönülün, gönüldeki tahtın kime ait olduğunu anlamak. Eğer gönüldeki tahtın Allah'a ait taht olduğunu anlarsak, her işi de Allah'la sürdürdüğümüz bir iş olarak görürsek, herhâlde orada incinmemenin ne demek olduğunu anlayabiliyoruz. "Lâ fâile illallah", "Allah'tan başka fail yoktur" dersek, gönlümüzü de bu şekilde hareket ettirip ona yöne verirsek sanıyorum biz bunu en güzel şekilde halledebiliriz. Ama fikir olarak kabul etmekle, hal olarak yaşayabilmek arasında dağlar değil, mesafeler değil, galaksiler var âdetâ.

İnançer Evet, evet.

Gürsoy Bunların da aşılması fevkalâde güç. Buyurduğunuz gibi, mesela Batı düşüncesinde en yüksek mertebe âdetâ irâdedir, insan irâdesidir. Fakat yine dikkatimizi çektiniz, gönül ondan daha yüksek, fermân da dinlemiyor. Belki kendi irâdem, kendi özgürlüğüm fermân dinlemez derdim ama biz Türkçede gönül fermân dinlemez diyoruz. Daha da temelde olan bir şey. O tahtın kime ait olduğunu gönülde fark edebilirsek, bize ibâdetlerin her vesîleyle göstermeye çalıştığı gibi, failin gerçek mânâda Allah olduğunu anlarsak, herhâlde incinmemekten hareket ederek gönülün ne olması gerektiğini de fark ederiz. O bakımdan çok derin bir alan, üzerinde çok konuşulması gereken bir alan. Fakat kendi fakir, âciz aklımla bunu tam mânâsıyla anlayabilecek olduğumu da zannetmiyorum. Hiç değilse gönlümü buna yakın hissetmeliyim, gönlümü ona vermeliyim ki bu yoldan yürümek kolay olsun diye düşünüyorum.

İnançer Mutlaka efendim. Buyurduğunuz gibi böyle bir sohbet sırasında gönülle ilgili bütün meseleleri ortaya koymak, izâh etmek tabiî ki gayr-ı mümkün. Ama demin arz etmeye çalıştığım, sohbet arkadaşlarımızın meraklarını celbedebildiysek ne mutlu. Buyurduğunuz gibi...

Gürsoy Estağfirullah.

İnançer Gönül sahibinin "Hoştur bana Sen'den gelen / Ya gonca gül yâhut diken / Ya hil'at ü yâhut kefen / Kahrın da hoş, lütfun da hoş" deyip kahrı, lütfu bir görebilmek olgunluğuna erişmesi...

Gürsoy Hattâ kahırdan da lütfu yakalayabilmek, ona yükselebilmek...

İnançer Evet. Zü'l-celâli ve'l ikrâm'ı anlamak gibi, Allah gönlümüze baksın, ama gaflet perdesini yırtmamızın da gayreti içinde olalım. Ne diyelim? Gayret bizden, tevfik Allah'dan. (Gerçi hakîkatte gayret de O'ndandır ya...) O'nun tevfikini dileyerek, kulluk görevimizi yapabilmeye erişiriz inşâllah...